

UDK 792.071.2.027Grotowski J

DOI 10.51937/Amfiteater-2025-1/42-57

Povzetek

Poljski režiser Jerzy Grotowski (1933–1999) velja za enega najpomembnejših predstavnikov gledališke avantgarde druge polovice 20. stoletja. Čeprav se je sčasoma začel upirati tovrstnemu priznanju, je skozi prakso razvil celo mrežo strategij, ki sta jih navdihnili tako poljska kot evropska avantgarda. Del te mreže je povezan izključno z odnosom med periferijo in središčem. Kot dedič kulture, ki se vidi kot obrobno (in se tovrstnemu spoznanju hkrati poskuša tudi upirati), je Grotowski vse življenje razvijal politiko periferije in središča. Zato si je za »bazo«, oziroma kar za »dom«, izbral periferijo, središče pa je izpostavljal načrtnemu pregonu in vdorom ter s tem ustvarjal motnje v konvencionalnih razmerjih in hierarhijah. Članek opisuje zgodovino strategij, ki jih je Grotowski razvijal od odločitve leta 1959, da zapusti osrednje mesto Krakov in se preseli v provincialni Opole, vse do uprizarjanja »skritega puščavništva« v Pontederi (Toskana) v 90. letih.

Ključne besede: Jerzy Grotowski, odnos med središčem in periferijo, uprizarjanje podobe

Dariusz Kosiński je profesor na Inštitutu za poljske študije Jagelonske univerze v Krakovu, Poljska. Med letoma 2010 in 2013 je bil direktor za raziskave na Inštitutu Jerzyja Grotowskega v Wrocławu in član uredniškega odbora za zbrana besedila Jerzyja Grotowskega, izdana v poljščini leta 2012. Med letoma 2014 in 2018 je bil direktor za raziskave na Gledališkem inštitutu Zbiegniewa Raszevskega v Varšavi, kjer je razvijal umetniške in raziskovalne programe. Trenutno je glavni urednik založbe *Zywoślowie*, specializirane za gledališko literaturo.

dariusz.kosinski@uj.edu.pl

Uprizarjanje puščavništva: taktike politike periferije in središča pri Jerzyju Grotowskem

Dariusz Kosiński

Jagelonska univerza, Krakov

Poljski režiser Jerzy Grotowski (1933–1999), ki velja za enega najpomembnejših predstavnikov gledališke avantgarde druge polovice 20. stoletja, je skozi poklicno ustvarjanje razvil celo mrežo strategij, ki sta jih navdihnili tako poljska kot evropska zgodovinska avantgarda. Del te mreže je povezan izključno z odnosom med periferijo in središčem. Kot dedič kulture, ki se vidi kot obrobno (in se tovrstnemu spoznanju hkrati poskuša tudi upirati), je Grotowski vse življenje razvijal politiko periferije in središča. Ker je bil rojen na periferiji, v »Kresyju«, tj. na samem robu nekdanje poljske obmejne regije, si je obrobje zavestno izbral tudi za svojo »bazo« – oziroma kar za »dom«. Hkrati pa je razvil vrsto strategij, s katerimi je vdiral v središča, in sicer kot prišlek, upornik, izzivalec in zlasti »prerok«, ki prinaša »novo gledališko zavezo«. Njegovi eksperimenti in najpomembnejši dosežki so nastali na obrobjih, ki jih je načrtno izbral sam: od odločitve leta 1959, da zapusti osrednje mesto Krakov in se preseli v provincialni Opole, do umika iz urbanega Wrocław v »gozdno bazo« v vasi Brzezinka na začetku 70. let pa vse do uprizarjanja »skritega puščavništva« v Pontederi (Toskana) v 90. letih. Kljub temu ni nikoli pozabil, da so bila središča tista, ki so s pozornostjo in podporo prispevala k razvoju njegovega raziskovalnega dela. Dejansko torej nikoli ni bil ne povsem v središču ne na periferiji, temveč vedno nekje vmes.

Prevedla Urška Daly.